

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Κωνσταντίνος Καβάφης: *Η Σατραπεία*

(Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, σσ. 25-26)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο του ποιήματος και ποια στοιχεία το συνθέτουν;
2. Ποιες ερμηνείες έχουν προταθεί για την ταυτότητα του προσώπου που αναφέρεται στο ποίημα¹;
3. Ανάμεσα στα γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη είναι *“η παραστατικότητα, η εξαιρετική γλωσσική ευστοχία, η λεπτή ειρωνεία και η υποβολή”*². Μπορείτε να επισημάνετε τα χαρακτηριστικά αυτά στη *Σατραπεία*;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Ποια νοηματικά επίπεδα διακρίνετε στο ποίημα; Πώς συνδέονται μεταξύ τους³;
2. Να επισημάνετε τη βασική αντίθεση πάνω στην οποία στηρίζονται οι πρώτοι έξι στίχοι του ποιήματος. Ποιες άλλες αντιθέσεις διακρίνετε στο ποίημα;
3. Ποια στοιχεία συνθέτουν τον πεζολογικό χαρακτήρα του ποιήματος⁴;

---

¹ Έχουν προταθεί αρκετές ερμηνείες για το ιστορικό πρόσωπο που εννοείται στο ποίημα (ο Θεμιστοκλής, ο Δημάρατος, ο Αλκιβιάδης κ.ά.), παρά το σαφές αυτοσχόλιο του Καβάφη: *“Ο ποιητής δεν υπονοεί κατ’ ανάγκην τον Θεμιστοκλέα ή τον Δημάρατον αλλ’ ούτε και άνθρωπον πολιτικόν... Το υπονοούμενον πρόσωπον είναι εντελώς συμβολικόν ...”* (Λεχωνίτης Γ., *Καβαφικά Αυτοσχόλια*, Αλεξάνδρεια 1942, σσ. 23-24). Βλ. επίσης στο θέμα αυτό Στέφος Α., *“Η Σατραπεία - Σχέδιο διδακτικής προσέγγισης”*, *Νέα Παιδεία* 20 (1982), σσ. 177-183, ιδιαίτερα 181: *“Το πιθανότερο είναι ότι πρόκειται για ένα συμφυρμό προσώπων και ότι ο ήρωας είναι ανώνυμος - σύμβολο...”*.

² Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, εισαγωγικό σημείωμα, σ. 25.

³ Δεν υπάρχει σαφής διαχωριστική γραμμή στο ποίημα, ξεχωρίζουν όμως κάποια νοηματικά πεδία: Το πρώτο (στ. 1-6) αναφέρεται στις συγκυρίες που δεν ευνοούν την επιτυχία. Η τύχη όμως εξαρτάται και από τις περιστάσεις. Το δεύτερο νοηματικό επίπεδο (στ. 7-21) περιλαμβάνει την “ένδοση” και την αντινομία ανάμεσα στο τι επιθυμεί κανείς και στο τι έχει. Βλ. επίσης Στέφος, ό.π., σσ. 178-181.

4. Σε ποιους στίχους είναι εμφανής η καβαφική ειρωνεία και σε τι αποβλέπει σε κάθε περίπτωση;
5. Έχει ειπωθεί πως ο ποιητής δε στέκεται στην ιστορική λεπτομέρεια, αλλά γενικεύει τόσο το θέμα του, ώστε απομένει μόνο ο διδακτικός πυρήνας ⁵: Ισχύει η άποψη αυτή στο συγκεκριμένο ποίημα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
6. Σε ποιους στίχους του ποιήματος είναι ιδιαίτερα αισθητό το δραματικό στοιχείο;
7. Ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιείται στο ποίημα και πού αποσκοπεί;

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Ποια *συμφορά* εκφράζεται στο κείμενο αυτό και σε ποιους παράγοντες (εσωτερικούς και εξωτερικούς) οφείλεται, σύμφωνα με το ποίημα;
2. Στο ποίημα παρουσιάζονται δύο κόσμοι: ο κόσμος της ελληνικής αρχαιότητας και ο κόσμος της ασιατικής ανατολής. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του κάθε κόσμου;
3. Μπορεί κανείς να αποδώσει στο ποίημα αυτό διαχρονικότητα και συμβολικότητα ⁶; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
4. Τι είδους χαρακτήρα σκιαγραφούν οι στίχοι “*ενώ είσαι καμωμένος / για τα ωραία και μεγάλα έργα*”;
5. Τι συμβολίζουν στο ποίημα η *σατραπεία*, η *Αγορά*, το *θέατρο*, οι *Στέφανοι* ⁷;
6. Πώς αντιλαμβάνεστε τη σημασία του ρήματος “*ενδίδω*” στο ποίημα;
7. Ποιο νόημα δίνει στο ποίημα ο στίχος 8 που βρίσκεται σε παρένθεση (“*η μέρα που αφέθηκες κι ενδίδεις*”) ⁸ και τι υπονοείται με το ρήμα “*αφέθηκες*” στο στίχο αυτό;

⁴ Η παρατακτική σύνδεση των προτάσεων (*και φεύγεις...και παίνεις...και σε προσφέρει...*), η απουσία “*παραδοσιακών λυρικών σχημάτων*”, οι αντιποιητικές λέξεις (*μικροπρέπειες, φρικτή, παίνεις κ.ά*) κ.ά.

⁵ Βλ. Παναγιωτόπουλος Ι. Μ., *Τα πρόσωπα και τα κείμενα*, Δ', Κ.Π. Καβάφης, εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα, 1989 ³, σσ. 131-132,

⁶ Το πρόσωπο δεν κατονομάζεται και η ταυτότητά του είναι ακαθόριστη, το ποίημα έχει διδακτικό τόνο, χρησιμοποιείται το β' πρόσωπο στα ρήματα, υπάρχει στο ποίημα ιστορική αοριστία κλπ.

⁷ Για το συμβολισμό της σατραπείας βλ. αυτοσχόλιο Καβάφης, Κ.Ν.Α. *Βιβλίο του καθηγητή 2*, σ. 47: η *σατραπεία* συμβολίζει την *χλιδήν*.

8. Ποιο είναι το βαθύτερο νόημα των τελευταίων στίχων (στ. 19-21) ⁹;
9. Ποια σημασία έχουν στο ποίημα οι λέξεις: “οδοιπόρος”, “σατραπείες και τέτοια”, “τα δύσκολα και τ’ ανεκτίμητα Εύγε”;

2.4. Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Κ. Π. Καβάφης: *Che fece... il gran rifiuto* ¹⁰

*Σε μερικούς ανθρώπους έρχεται μια μέρα
που πρέπει το μεγάλο Ναι ή το μεγάλο το Όχι
να πούνε. Φανερόνεται αμέσως όποιος τόχει
έτοιμο μέσα του το Ναι και λέγοντάς το πέρα
πηγαίνει στην τιμή και στην πεποίθησί του.
Ο αρνηθείς δεν μετανοιώνει. Αν ρωτιούνταν πάλι,
όχι θα ξαναέλεγε. Κι όμως τον καταβάλλει
εκείνο τ’ όχι - το σωστό - εις όλην την ζωή του.*

Να συσχετίσετε νοηματικά το παραπάνω ποίημα με τη *Σατραπεία*.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν, κατά τη γνώμη σας, την πορεία του ανθρώπου; Ποιος είναι ο ρόλος της τύχης και πόσο μερίδιο ευθύνης έχει το άτομο; Αναπτύξτε τις δικές σας απόψεις με αφορμή το ποίημα του Καβάφη.
2. “Και συ τα δέχεσαι με απελπισία / αυτά τα πράγματα που δεν τα θέλεις. / Άλλα ζητεί η ψυχή σου, γι’ άλλα κλαίει” : να επισημάνετε στους στίχους αυτούς την τραγικότητα του ήρωα του ποιήματος.

⁸ Στην απάντησή σας μπορείτε να λάβετε υπόψη την άποψη του Καβάφη στο αυτοσχόλιο (αυτ.): “Αξιοσημείωτος είναι ο εν παρενθέσει στίχος... ο οποίος αποτελεί την βάση ολοκλήρου του ποιήματος, δια του υπαινιγμού καθ’ ον ο ήρωας απεκαρδιώθη εύκολα, ότι εμεγαλοποίησε τα γεγονότα και βιάστηκε να λάβει την άγουσαν προς τα Σούσα”. Σύμφωνα με τον Τσίρκα, *Ο πολιτικός Καβάφης*, Κέδρος 5^η εκδ., σ. 60, ο Καβάφης βασανιζόταν από το στίχο αυτό (που έλειπε ή δεν είχε κλειστεί σε παρένθεση) “και ξύπνησε νύχτα τον τυπογράφο της Νέας Ζωής για να κάνει τη διόρθωση”.

⁹ Βλ. ανάλυση Δουλαβέρα Α., “Σατραπεία Κ. Καβάφη, Νεοελλ. Αναγν. Γ’ Λυκ. σ. 25 - Ερμηνευτική προσπάθεια”, *Νέα Παιδεία* 30 (1984), σ. 120.

¹⁰ Κ. Π. Καβάφης, ό.π., σ. 104. Ο στίχος είναι του Δάντη και σημαίνει: “ο οποίος έκανε ... τη μεγάλη άρνηση”.

3. Ποιο ιστορικό πλαίσιο οριοθετούν οι λέξεις “*Δήμος, Σοφιστές, Εύγε, Αγορά, Θέατρο, Στέφανοι*” και πώς συνδέονται μεταξύ τους; Σε τι διαφέρουν οι εμπειρίες αυτές από όσα προσφέρει ο Αρταξέρξης;
4. Το ποίημα παρουσιάζει ένα άνθρωπο που “*ενδίδει*” και “*φεύγει*”: από ποιες αιτίες μπορεί να υπαγορευθεί μια τέτοια στάση και ποια τα αποτελέσματά της με βάση το ποίημα;
5. Ποια είναι η ηθική, η κοινωνική και η πολιτική διάσταση του ποιήματος ¹¹;

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ:.....ΤΜΗΜΑ:.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Κωνσταντίνος Καβάφης: *Η Σατραπεία*

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Είναι γνωστό ότι ο Καβάφης ήταν βαθύς γνώστης της ελληνικής ιστορίας. Πώς αξιοποιεί την ιστορική του γνώση στο συγκεκριμένο ποίημα;

.....
 .....
 .....

Μονάδες 5

2. Ποια είναι η δομή του ποιήματος και σε ποιο εκφραστικό μέσο στηρίζεται;

¹¹ Π.χ. στον ηθικό τομέα παρουσιάζεται η τραγική κατάσταση ενός προσώπου που θα μπορούσε να γίνει κάτι πολύ σπουδαίο, αλλ’ απαρνείται τις αξίες του κι επιλέγει την εύκολη λύση, τη φυγή, το συμβιβασμό. Συνειδητοποιεί όμως απελπισμένος ότι η ζωή του δεν έχει πια νόημα. Σε κοινωνικό επίπεδο βλέπουμε τη μοίρα ενός ανθρώπου που από δική του υπαιτιότητα (από μικρότητες κι ευτελείς συνήθειες) απομονώνεται από το σύνολο - ή το πλήθος τον έχει απομονώσει εξαιτίας του χαρακτήρα του - κι αλλάζει τη ζωή του με μεγάλο όμως τίμημα. Το πολιτικό νόημα του ποιήματος προκύπτει από την αντίθεση του καθεστώτος της μοναρχίας,

.....
.....
.....

Μονάδες 5

3. Ποια σύμβολα χρησιμοποιούνται στο ποίημα αυτό; Να σχολιάσετε τη σημασία τους.

.....
.....
.....

Μονάδες 5

4. Πώς θα χαρακτηρίζατε τον ήρωα του ποιήματος;

.....
.....
.....

Μονάδες 5

όπου τα δώρα και η εύνοια προσφέρονται αφειδώς σ' ένα πρόσωπο που παρόλα αυτά νοσταλγεί τα αγαθά και τις συνθήκες καταξίωσης του στη δημοκρατία, στην οποία μεγάλωσε.